

Recenzja

osiągnięć naukowych Pani dr Katarzyny Brzozy-Kolorz ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach

Wykonana na zlecenie Rady Naukowej Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Medialnej
Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Uchwała nr 20/2024 z dnia 26 listopada 2024 r.

1. Najważniejsze fakty z życiorysu zawodowego habilitantki

Pani Katarzyna Brzoza-Kolorz jest absolwentką Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Studiowała na kierunku politologia ze specjalnością samorządową na Wydziale Nauk Społecznych. Pracę magisterską pt. *Lokalny system informacyjny na przykładzie Jastrzębia-Zdroju* obroniła w 2005 r. Promotorem pracy był prof. dr hab. Stanisław Michalczyk. Po ukończeniu studiów magisterskich Katarzyna Brzoza-Kolorz rozwijała się dwutorowo. W tym samym roku – 2005, podjęła pracę na stanowisku urzędniczym w Urzędzie Miasta Jastrzębie-Zdrój oraz rozpoczęła studia doktoranckie w Instytucie Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Łączyła zatem pracę zawodową z własnym rozwojem naukowym. Stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce uzyskała 21.09.2010 r. na podstawie dysertacji pt. *System lokalnego komunikowania masowego Ziemi Rybnicko-Wodzisławskiej*, przygotowanej także pod kierunkiem prof. dra hab. Stanisława Michalczyka. Recenzentami pracy byli: prof. dr hab. Katarzyna Pokorna-Ignatowicz i dr hab. Zbigniew Oniszczyk prof. UŚ.

W 2013 roku Katarzyna Brzoza-Kolorz, już jako doktor, rozpoczęła pracę na stanowisku adiunkta w Instytucie Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Od 2019 r., po zmianach organizacyjnych, nieprzerwanie związana jest z Instytutem Dziennikarstwa i Komunikacji Medialnej na Wydziale Nauk Społecznych

Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. W czasie zatrudnienia Pani Katarzyna Brzoza-Kolorz korzystała z urlopu naukowego oraz rocznego urlopu macierzyńskiego.

2. Ocena osiągnięcia naukowego habilitantki

Na podstawie art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.) doktor Katarzyna Brzoza-Kolorz jako osiągnięcie stanowiące podstawę ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego wskazała monografię pt. „*Polityka kobiet czy kobiety polityki? Płeć jako element obrazów medialnych kobiet*”, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2024, ISBN 978-83-226-4395-2, ss. 646.

Monografia pt.: „*Polityka kobiet czy kobiety polityki? Płeć jako element obrazów medialnych kobiet*”, autorstwa dr Katarzyny Brzozy-Kolorz wpisuje się w nurt badań nad szeroko rozumianą obecnością kobiet w mediach. Nie ukrywam, że czytając artykuły naukowe habilitantki, ukazujące się w czasopiśmie naukowych oraz pracach pod redakcją, czekałam na publikację zwartą omawiającą kompleksowo jej wnikliwie, cząstkowe rozważania. Dlatego przyjąłam tę monografię z dużym uznaniem ze względu na temat rozprawy i osadzenie przedmiotu badań w teoriach feministycznych wywodzących się z teorii kulturowych zaimplementowanych do badań medioaznawczych - *women's media studies*. Habilitantka, zajmując się komunikowaniem politycznym, ze swobodą odnosi się do ustaleń politologów, dotyczących obecności kobiet w polityce. Dzięki znajomości literatury przedmiotu dostrzegła wyraźną lukę, w której, jak zauważyła, „brakuje teoretycznych opracowań w zakresie *women's media studies* [...] i holistycznego spojrzenia na obrazy medialne kobiet świata polityki” (s. 15). Zgadzam się z tym twierdzeniem i cieszę się, że podjęta przez Katarzynę Brzozę-Kolorz próba uzupełnienia tej luki w pełni się powiodła.

Monografia pt.: „*Polityka kobiet czy kobiety polityki? Płeć jako element obrazów medialnych kobiet*”, to praca obszerna, licząca 646 stron. Całość składa się z siedmiu rozdziałów przedstawionych w dwóch komplementarnych częściach – pierwszej teoretycznej, drugiej empirycznej, wstępu, zakończenia, bibliografii, wykazu ilustracji, rysunków, schematów, wykazu tabel, wykazu wykresów, aneksu, indeksu nazw osobowych ułatwiającego poruszanie się po obszernym materiale teoretycznym i empirycznym.

Zanim przejdę do szczegółowego omawiania książki autorstwa Katarzyny Brzozy-Kolorz, chciałabym podkreślić, że jej lektura dowodzi ugruntowanej i przemyślanej wiedzy habilitantki w zakresie teorii bazowych, do których, zdaniem Stanisława Michalczyka, należą

m.in.: teorie krytyczne, kulturowe oraz feministyczne. Nie można zapomnieć, że dr Katarzyna Brzoza-Kolorz dała się już wcześniej poznać dzięki swoim licznym publikacjom oraz wystąpieniom na konferencjach naukowych, jako badaczka i ekspertka tym obszarze.

Wstęp do pracy jest logicznie zbudowanym wprowadzeniem teoretyczno-metodologicznym, w którym autorka wyczerpująco wyjaśniła, z jakich powodów przyjęła perspektywę medioznawczą i osadziła swoje rozważania w naukach o komunikacji społecznej i mediach. Jej zdaniem, zaważyły na wybraniu takiego podejścia cztery przesłanki: 1) postępujące procesy mediatyzacji, 2) rekonstruowany przez media obraz świata, oddziałujący na postrzeganie rzeczywistości przez odbiorców, 3) kształtowanie opinii i postaw życiowych użytkowników mediów opiniotwórczych, a nie tylko informowanie, 4) kierowanie uwagi odbiorców na określone tematy poprzez agendę współczesnych mediów, 5) możliwość oddziaływania na stereotypowe postrzeganie kobiet poprzez przekazywane treści.

Przedmiotem badań uczyniła zatem obrazy medialne kobiet świata polityki. Są to osoby aktywne w polityce, reprezentujące płć żeńską z uwagi na wyznaczniki biologiczne i społeczno-kulturowe opisujące płć. Za istotne uważam doprecyzowanie określenia „kobiety świata polityki”. Autorka monografii wskazała na dwie podkategorie: 1) kobiety bezpośrednio zaangażowane w politykę, czyli polityczki aktywne w polityce; 2) kobiety pośrednio zaangażowane w politykę - żony i partnerki polityków (s. 219). Dobrze, że Katarzyna Brzoza-Kolorz, będąc wnikliwą badaczką, zwróciła uwagę na kobiety odgrywające drugorzędne role w świecie polityki, ale pojawiające się w przestrzeni medialnej w specyficznych kontekstach. Mam na myśli kobiety pełniące rolę matki i córki/córek polityka oraz te wchodzące w rolę dziennikarki politycznej, uczestniczącej w procesie kreowania obrazów medialnych.

Habilitantka, we wstępie, jasno sformułowała cel główny swojej pracy, którym była „chęć pokazania roli mediów w sposobie kształtowania obrazu medialnego kobiet świata polityki w wybranych tygodnikach opinii w okresie polskich wyborów prezydenckich i parlamentarnych w XXI wieku” (s. 16). W związku z tym, że monografia, jak już wspomniałam, składa się z dwóch części, cel główny został dookreślony celami dotyczącymi warstwy teoretycznej (cele teoretyczne), jak i empirycznej (cele metodologiczne). Autorka podjęła próbę przeanalizowania, jak sama stwierdziła: „ujawnienia feministycznych korzeni podmiotowego traktowania kobiet w obszarze studiów teoretycznych” oraz „określenia kontekstów społecznych i politycznych w obszarze obecności i funkcjonowania kobiet we współczesnym społeczeństwie” (s. 16).

Katarzyna Brzoza-Kolorz postawiła hipotezę główną mówiącą o tym, że „w obrazach medialnych kobiet świata polityki redakcje eksponują elementy płci, powielając stereotypowe

obrazy kobiet świata polityki dewalując ich obrazy eksponowane na łamach wybranych do badań tygodników opinii” (s. 16, 272). Weryfikacja tej hipotezy była jednocześnie celem metodologicznym, który mógł zostać zrealizowany dzięki postawieniu dziecięciu hipotez szczegółowych (rozdział 3 - metodologiczny):

- H1: „Uwikłanie” obrazów medialnych kobiet świata polityki w płęć służy podtrzymaniu tradycyjnego spojrzenia na atrybuty i role społeczno-polityczne przypisane kobietom, zgodnie z ustaleniami *women's media studies*.
- H2: Tematyka dotycząca płci podlega upolitycznieniu i jest ukazywana w kontekście walki politycznej opozycyjnych sił politycznych.
- H3: Cechy płciowe eksponowane w obrazach medialnych polityczek rzutują na ocenę medialną ich politycznej aktywności.
- H4: Obrazy medialne polityczek ewoluują w stronę cech miękkich.
- H5: W obrazach medialnych żon polityków dominują cechy kobiece.
- H6: Stereotypy płciowe determinują obrazy medialne kobiet świata polityki, kreowane na łamach badanych tygodników opinii.
- H7: autorzy publikacji wyrażają silniejszą aprobatę względem kobiet realizujących role żon polityków niż w odniesieniu do samych polityczek.
- H8: Udział cech męskich w medialnej prezentacji polityczek zagranicznych jest większy niż w przypadku polityczek polskich, co rzutuje na ocenę ich politycznych obrazów, uwidoczniomych w badanych tygodnikach.
- H9: Polityczki eksponowane w badanych materiałach medialnych reprezentują transformacyjny styl przywódczy, będący połączeniem elementów przypisanych stylowi przywództwa kobiecego i męskiego.
- H10: Ujawnione w analizowanych publikacjach cechy płciowe mogą być podstawą do stworzenia typologizacji obrazów medialnych polityczek i żon polityków, prezentowanych w tygodnikach opinii (s. 272).

Pytania badawcze zadane przez habilitantkę w rozdziale metodologicznym, a właściwie poszukiwanie odpowiedzi na nie w postępowaniu badawczym, pozwoliły zweryfikować hipotezy szczegółowe. Katalog składa się z dziesięciu pytań:

- P1: Czy ustalenia teoretyczne wypracowane na gruncie *women's media studies* znalazły potwierdzenie w obrazach medialnych kobiet świata polityki prezentowanych w wybranych tygodnikach opinii?

- P2: Jaka była struktura tematyczna analizowanych materiałów medialnych, w których wystąpił wątek płci?
- P3: W jaki sposób prezentowano tematykę dotyczącą płci?
- P4: Jakie były cechy obrazów medialnych kobiet świata polityki w wybranych tygodnikach opinii?
- P5: Czy w analizowanych materiałach medialnych zidentyfikowano stereotypy płciowe?
- P6: Jakie role przypisane kobietom w sferze politycznej ujawniono w analizowanych materiałach medialnych?
- P7: Jak w analizowanych tygodnikach opinii oceniano wypełniane przez kobiety role, które przypisano im w sferze politycznej?
- P8: Jakie były różnice i podobieństwa w obrazowaniu polityczek polskich i zagranicznych w analizowanych materiałach medialnych?
- P9: Jaki styl przywództwa politycznego przypisano polityczkom w analizowanych materiałach medialnych?
- P10: Jakie typy kobiet świata polityki (wraz z ich cechami płciowymi) występowały w analizowanych materiałach? (s. 272-273)

Katarzyna Brzoza-Kolorz, w części metodologicznej, w rozdziale trzecim, poprawnie określiła czas badań (okres badawczy) i zasady doboru próby do badań, czyli do przeprowadzenia analizy zawartości. Bazując na wskaźnikach frekwencji wyborczej skoncentrowała się na wyborach prezydenckich i parlamentarnych, mających miejsce w Polsce w XXI w. Okres badawczy obejmował miesiąc przed wyborami i miesiąc po wyborach prezydenckich i parlamentarnych w latach 2000-2019¹. Pierwsza data - 2000 r. to zauważalny wzrost odsetka kobiet kandydujących w wyborach. Dwudziestoletnia perspektywa pozwoliła natomiast na obserwację obrazów kobiet świata polityki w czasie.

Odnosząc się do ustaleń badaczy, m.in.: Bogusławy Dobek-Ostrowskiej, Ryszarda Filasa, Tomasza Mielczarka, Bernarda Pouleta, Mateusza Niecia oraz rankingów prezentowanych przez portale branżowe, dotyczące danych ze sprzedaży egzemplarzowej i orientację polityczną redakcji, analizą zawartości objęła cztery ukazujące się w Polsce tygodniki opinii: „Newsweek Polska”, „Wprost”, „Polityka” i „Gazeta Polska” (s. 239-250). Analiza treści objęła łącznie 381 numerów („Gazeta Polska” - 99; „Polityka” – 99; „Newsweek Polska” – 84; „Wprost” – 99; s. 249-250). Jednostką przyjętą do analizy ilościowej w badaniach

¹ Dokładne, precyzyjnie wyodrębnione okresy znajdują się na stronie 238 recenzowanej monografii.

obrazu medialnego kobiet świata polityki była wyodrębniona pod względem graficznym i tematycznym publikacja. Łącznie badanie objęło 17 404 materiały opublikowane w badanych tygodnikach. Jak podkreśliła autorka „do szczegółowych analiz wykorzystano 1 590 elementów korpusu badawczego, w których pojawia się odniesienie do płci żeńskiej lub ogólnie do płci, co stanowiło 9,1% całej weryfikowanej próby” (s. 282).

Zastanawiam się, czy słusznie w tej części pracy, a może w monografii, autorka zamieściła krótką charakterystykę tygodników opiniotwórczych wyodrębnionych do badań. Wydaje mi się, choć mogę się mylić, że te podstawowe informacje o tych periodykach są powszechnie znane badaczom i niepotrzebnie poszerzają objętość i tak pokazniej monografii.

Jak już wspomniałam, monografia składa się z dwóch części, teoretycznej i empirycznej. Teoretyczną, zatytułowaną *Kobieta w naukowych badaniach płci* tworzą dwa rozdziały, mianowicie *Kobieta jako podmiot studiów teoretycznych* oraz *Kobieta w społeczeństwie – perspektywa socjologiczna i politologiczna*.

Analizując kategorię płci w dotychczasowych badaniach i ujęciach teoretycznych (rozdział I) autorka przedstawiła swoje rozważania w ujęciu chronologicznym, które tworzy triada: *feminizm – women's studies – women's media studies*. Dzięki takiej konstrukcji uchwyciła ewolucyjny aspekt wkraczania kategorii płci w różne obszary nauk społecznych i humanistycznych oraz pokazała, w jaki sposób rozwijały się studia kobiece. Wychodząc od definicji feminizmu, przywołała jego historię osadzając narodziny *women's studies* w drugiej fali feminizmu, podkreślając jednocześnie, że rozkwit tej perspektywy teoretycznej przypada na okres trzeciej fali feminizmu. Ważnym obszarem ustaleń habilitantki są te bezpośrednio odnoszące się do obszarów związanych z komunikacją społeczną i mediami, a dotyczące ustaleń badaczy na temat sposobów prezentacji feminizmu i feministek w przekazach medialnych (s. 50-57). W podrozdziale pt. *Płeć w nauce o komunikacji i mediach* Katarzyna Brzoza-Kolorz przedstawiła, jak wprowadzenie kategorii płci społeczno-kulturowej (gender) zmieniło, a właściwie zrewolucjonizowało myślenie o różnicach płciowych i rolach płciowych realizowanych przez kobiety i mężczyzn. Uchwyciła napięcie między odmiennymi podejściami do kategorii płci, mianowicie tym biologicznym, w którym płeć jest niezmienna, nienegocjowalna, naturalna, a tym społeczno-kulturowym, w którym płeć jest zmienna, subiektywna, kształtowana społecznie i kulturowo także w kontekście rozwijającego się ujęcia teoretycznego *women's media studies*. Omówiła wiodące podejścia do problemu badań nad reprezentacją płci w mediach, do których zaliczyła psychoanalizę, semiotykę, analizę dyskursu oraz psychologię społeczną (s. 79-89, tab. 3, s. 88-89). Habilitantka w podrozdziale zatytułowanym *Feministyczne teorie medioznawcze*, scharakteryzowała najważniejsze z nich.

Rozpoczęła od tych, które wyjaśniają, w jaki sposób przyjęte strategie komunikacyjne prowadzą do opresji kobiet. Bazując na podziale teorii zaproponowanym przez Cindy L. Griffin omówiła: teorie płci i języka, teorie dostępu do sfery publicznej i głosu w tej sferze, sposobów teoretyzowania na temat teorii i feminizmu oraz teorie męskości i tożsamości (s. 91-98, tab. 5, s. 99-100). Pierwszy rozdział monografii kończy fragment, w którym Katarzyna Brzoza-Kolorz korzystając z formuły Harolda Lasswella omawia aktualne trendy w badaniach medioznawczych, wpisujące się w obszar *feminist media studies*. Stwierdziła, że badania „medioznawcze nadawców pod kątem płci są zogniskowane na pokazywaniu udziału kobiet w składach redakcji, na wykazaniu różnic w dziennikarstwie kobiet i mężczyzn, na analizie sytuacji zawodowej kobiet zatrudnionych w mediach masowych, ze szczególnym uwzględnieniem istniejących nierówności płciowych” (s. 117). Ustaliła, że w badaniach „przekazów medialnych w kontekście płci dominują: stereotypy płciowe, obrazy strajków kobiet, przykłady dyskryminacji płciowej, prezentacji medialnej przemocy wobec kobiet i cielesności [...]” (s. 123). Wśród kanałów komunikowania analizowanych z perspektywy *feminist media studies* największym zainteresowaniem badaczy cieszą się media społecznościowe, pojawia się także prasa kobieca (s. 124-125). Z przeprowadzonej przez habilitantkę wnikliwej analizy dostępnych publikacji wynika, że najmniej popularne są badania odbioru uwzględniające elementy płci. I nie zmienia tego fakt, że w ostatnim czasie pojawiają się „raporty pokazujące, w jaki sposób kobiety korzystają z sieci, czy też jakie treści internetowe wybierają” (s. 127).

Rozdział drugi pt. *Kobieta w społeczeństwie – perspektywa socjologiczna i politologiczna* to udana próba scharakteryzowania sposobów funkcjonowania współczesnej kobiety w sferze prywatnej, czyli rodzinnej oraz publicznej, czyli zawodowej (s. 133-141). W celu skonstruowania obecnej sytuacji społeczno-politycznej kobiet, bazując na dostępnej literaturze przedmiotu, ustaleniach badaczy i licznych raportach, mając na uwadze medioznawczy charakter badań empirycznych, habilitantka dokonała analizy obrazów medialnych kobiety w roli matki, żony i pracownicy. Przedstawione wnioski dowodzą popularności badań wizerunków medialnych matek oraz różnorodności analizowanych w tym kontekście wątków. Zdecydowanie rzadziej w badaniach medioznawczych pojawia się medialny wizerunek żony. Wyjątkiem są badania obrazów medialnych żon polityków. Rozważania na temat sytuacji społecznej kobiety zamykają wyjaśnienia dotyczące stereotypów płciowych, których, zdaniem autorki, „żywołność i powszechność użycia, pomimo deklarowanej walki ze stereotypizacją, pozostaje społecznym fenomenem” (s. 21, s. 148-154). Druga część tego rozdziału zawiera wnikliwe spojrzenie na kwestie kobiece z perspektywy

nauki o polityce. Nie mogło więc zabraknąć rozważań dotyczących politologii feministycznej. Dzięki tej perspektywie w naukach politycznych uwzględnienie kobiecego doświadczenia doprowadziło do zwrotu w kierunku analiz jakościowych, szczególnie w obszarze badań nad płcią i polityką (s. 162-168). Następnie Katarzyna Brzoza-Kolorz płynnie przeszła do analizy kobiecego przywództwa politycznego i wyszczególniła bariery, przeszkody, które czekają na polityczki, m.in.: „podwójne wiązanie”, dobrotliwy seksizm, stereotypy płciowe, czy też konfrontacja ze stwierdzeniem, że rola lidera jest typowo męską rolą. Podrozdział pt. *Kobiety jako aktorzy polityczni. Gender mainstreaming* zawiera przegląd uregulowań prawnych obowiązujących w Unii Europejskiej, a wynikających z wdrażania zasad równości płci, które oparte są na twierdzeniu, że „kobiety i mężczyźni mają tę samą wartość społeczną, równe prawa i obowiązki, a także dostęp do zasobów, które mogą wykorzystać” (s. 181). W tej części pracy habilitantka odniosła się także do polskiego prawodawstwa, m.in.: Konstytucji RP z kwietnia 1997 r. Jej zdaniem, „przegląd przepisów prawnych pokazuje, że dyskryminacja kobiet jest najbardziej widoczna w obszarze prawa cywilnego, regulującego stosunki rodzinne i majątkowe [...]” (s. 185). Analiza uregulowań prawnych była wstępem do scharakteryzowania, na podstawie danych statystycznych, jak zmieniał się udział kobiet w polskim parlamencie w latach 2001-2023. Ciekawe uzupełnienie stanowi przybliżenie postaci tych kobiet, które na polskiej scenie politycznej były marszałkiniami, partyjnymi liderkami, premierkami rządu czy kandydatkami na urząd prezydenta RP. Katarzyna Brzoza-Kolorz pochyliła się także nad modelami sprawowania funkcji pierwszej damy (s. 196-197, tab. 11, s. 197-200).

Część teoretyczna pracy powstała na bazie obszernej literatury przedmiotu z wielu dyscyplin naukowych, nie tylko z obszaru nauk społecznych. Chcę podkreślić, że habilitantka biegle łączy rozmaite ujęcia teoretyczne, nie gubiąc przy tym własnego spojrzenia na przedmiot badań, dzięki czemu, metodycznie, krok po kroku realizuje postawione przed sobą cele badawcze.

Empiryczną część pracy zatytułowaną *Obrazy medialne kobiet świata polityki w wybranych polskich tygodnikach opinii* rozpoczyna rozdział trzeci pt. *Metodologia badań obrazów medialnych kobiet świata polityki*. Poza przedstawionymi już przeze mnie w recenzji: przedmiotem badań, celami, hipotezami i pytaniami badawczymi, doborem próby i okresem, w którym przeprowadzono badania, habilitantka zdefiniowała kluczowe dla swoich badań pojęcia, czyli: obraz medialny, wizerunek medialny oraz medialna widoczność. Wyjaśniła, odnosząc się do literatury przedmiotu, dlaczego zdecydowała się na zastosowanie metody analizy zawartości, i z jakich powodów traktuje ją jako metodę, a nie technikę badawczą.

Ważnym komponentem metodologicznych ustaleń jest prezentacja autorskiego, rozbudowanego klucza kategoryzacyjnego (s. 285-299, tab. 18-23).

Prezentację wyników badań Katarzyna Brzoza-Kolorz rozpoczęła od rozdziału czwartego pt. *Płeć „uwikłana” w politykę*. Jak już wspomniałam, korpus badawczy składał się z 1 590 jednostek badawczych, z niego habilitantka wyłoniła 998 – mających kontekst polityczny (793 - dotyczyły bieżącej polityki polskiej, 205 – polityki światowej, s. 301). Skupiła się na zagadnieniach związanych z popularnością tematów dotyczących płci wśród dziennikarzy. Szukała odpowiedzi na pytania, czy tematyka ta cieszy się większym zainteresowaniem wśród dziennikarzy czy dziennikarek, jak prezentowano polityczki w warstwie wizualnej. Nakreśliła skalę popularności poruszanych w badanych tygodnikach wątków płci oraz opisała sposób podejmowania różnych zagadnień dotyczących płci. Ostatnim etapem analizy zagadnień związanych z płcią, która jest „uwikłana” w politykę, była próba spojrzenia na korpus badawczy przez pryzmat genologii dziennikarskiej.

W rozdziale piątym pt. *Obrazy medialne wybranych polityczek* autorka monografii przeanalizowała, bazując na 775 materiałach prasowych (641 – przedstawiających kobiety polskiej polityki, 134 – światowej, s. 347), obrazy medialne kobiet zajmujących się polityką, inaczej „uwikłanych” w politykę. Katalog polskich, najbardziej widocznych polityczek tworzyły następujące postaci: Henryka Bochniarz, Magdalena Ogórek, Ewa Kopacz, Beata Szydło, Barbara Nowacka, Małgorzata Kidawa-Błońska, Hanna Gronkiewicz-Waltz, Joanna Kluzik-Rostkowska, Elżbieta Bieńkowska, Barbara Piwnik, Katarzyna Hall, Joanna Lichocka, Julia Pitera i Anna Mucha. W gronie polityczek ze świata znalazły się: Angela Merkel, Julia Tymoszenko, Hillary Clinton. Ciekawe uzupełnienie stanowią analizy obrazu medialnego „aktorek drugiego planu”, czyli dziennikarek politycznych, matek i córek osób aktywnych w polityce. Habilitantka wykazała, jak często poszczególne redakcje pisały o wyżej wymienionych postaciach oraz jakie atrybuty związane z płcią najchętniej eksponowano.

Typy aktywnych polityczek oraz *Obrazy medialne żon polityków* to tytuły kolejnych rozdziałów, w których Katarzyna Brzoza-Kolorz, dzięki połączeniu ustaleń teoretycznych w obszarze *women's media studies* z wynikami przemyślanych, właściwie zaprojektowanych i zrealizowanych badań własnych, zaproponowała autorską typologię konstruowania obrazów medialnych polityczek i żon polityków. W moim przekonaniu, to znaczący wkład habilitantki w rozwój dyscypliny nauki o komunikacji społecznej i mediach. Cztery wyodrębnione typy obrazów medialnych polityczek, czyli: liderki, marionetki, karierowiczki, niespełnionej polityczki oraz cztery typy w kategorii żona polityka, czyli: żona partnerka życiowa, żona ostoja, żona opiekunka rodziny, żona ozdoba – wpiszą się w obszar badań wizerunków,

obrazów medialnych polityczek, prezentowanych w różnych mediach. Przyznam, że już zaczęłam sprawdzać zastosowanie tych typologii oraz stworzonych na ich podstawie modeli w badaniach obrazów medialnych polityczek i żon polityków, zwłaszcza pierwszych dam w prasie kobiecej.

Pracę wieńczy obszerne zakończenie (s. 509-535), zawierające prezentację wypracowanych modeli medialnego kreowania obrazów polityczek, czyli model polityczki polskiej i model polityczki światowej oraz dwóch modeli żon polityków, czyli modelu tradycyjnego i modelu nowoczesnego. Autorka odnosi się w nim do innych badań, pojawiają się nowe publikacje, nowe przypisy bibliograficzne. Wydaje mi się, że lepiej byłoby, gdyby habilitantka przed zakończeniem wprowadziła osobny podrozdział/część pracy „wnioski z badań” lub „dyskusja wyników”, a w zakończeniu zawarła najistotniejsze konkluzje.

Reasumując, chcę wyraźnie podkreślić, że badania obrazów medialnych polityczek to przedmiot badań niezwykle wymagający, gdyż znajduje się on na styku różnych dyscyplin naukowych. Badacz/ka musi posiadać rozległą wiedzę teoretyczną, ogromną precyzję prowadzenia wywodu naukowego oraz dojrzały warsztat badawczy. Katarzyna Brzoza-Kolorz, bez wątpienia, jest taką badaczką. Praca stanowi więc niezwykle rzetelne kompendium wiedzy na temat badania obrazów medialnych kobiet świata polityki, podejścia teoretycznego - *women's media studies*, projektowania badań naukowych oraz tworzenia narzędzi. Monografia, wskazana jako osiągnięcie naukowe, powstała na bazie imponującej literatury przedmiotu, właściwie zastosowanej metodzie badawczej – analizie zawartości – dodam, że habilitantka pokazała jej potencjał, oraz wyników z badań empirycznych, których rezultatem są zaproponowane typologie i modele, już inspirujące innych badaczy. Dlatego zaznaczam, książka pt.: „*Polityka kobiet czy kobiety polityki*” *Płeć jako element obrazów medialnych kobiet*, autorstwa dr Katarzyny Brzozy-Kolorz stanowi istotny wkład w rozwój nauk o komunikacji społecznej i mediach.

3. Ocena istotnej aktywności badawczej, współpracy międzynarodowej, dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego habilitantki zgodnie z kryteriami wymienionymi w powyższym rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Wykaz tzw. innych prac naukowych, zawarty w dokumentacji habilitantki zawiera – poza monografią wskazaną jako osiągnięcie naukowe - w sumie 45 publikacji autorskich i współautorskich (także w językach obcych), tj. współautorstwo monografii, współredakcję

monografii, 23 rozdziały opublikowane w monografiach (w tym 4 współautorskie) oraz 20 artykułów w czasopismach naukowych reprezentujących dyscyplinę nauki o komunikacji społecznej i mediach m.in.: „Zeszyty Prasoznawcze”, „Kultura Media Teologia”, „Media-Kultura-Komunikacja Społeczna”, „Rocznik Prasoznawczy”, „Polityka i Społeczeństwo”, „Studia Medioznawcze”.

Tematyka publikacji habilitantki jest spójna i mieści się w czterech uzupełniających się obszarach badawczych. Zanim przejdę do ich omówienia, podkreślam, że chronologiczna lektura dorobku naukowego Katarzyny Brzozy-Kolorz, w jednoznaczny sposób odzwierciedla jej rozwój i dojrzewanie naukowe zarówno w obszarze związanym z ujęciami teoretycznymi, jak i podejściem metodologicznym. Obydwa te aspekty doceniam i oceniam wysoko.

Zazwyczaj pierwszy obszar badań to kontynuacja tematyki poruszanej w dysertacji doktorskiej. Podobnie jest i w tym przypadku. Habilitantka, i słusznie, kontynuowała badania w obszarze relacji mediów i polityki na poziomie lokalnym. Wiodącymi zagadnieniami były te dotyczące zaangażowania mediów lokalnych w samorządowe kampanie wyborcze oraz charakterystyka działalności poszczególnych mediów, jako aktorów w komunikowaniu politycznym, funkcjonujących w województwie śląskim tj. Radio 90 i Telewizja Katowice. W publikacjach dotyczących tych zagadnień widać staranność autorki w podejściu do przedmiotu badań oraz wpływ śląskich tradycji badań nas mediami regionalnymi i lokalnymi. Moim zdaniem, dzięki funkcjonowaniu w gronie badaczy (zespole badawczym) znakomicie poruszających się w tej tematyce, habilitantka miała stworzoną przestrzeń do dyskusowania kwestii spornych, zawłości metodologicznych i wątpliwości, pojawiających się w rozwiązywaniu kolejnych problemów naukowych. Już w tym obszarze pojawiły się publikacje współautorskie, a taką jest, zasługująca na wymienienie, książka pt. „*Cóż tam, panie, w polityce?*”. *Czyli o wzajemnym postrzeganiu dziennikarzy i polityków w mediach*, której poza habilitantką autorkami były Dagmara Głuszek-Szafraniec i Patrycja Szostok-Nowacka. Tematykę dotyczącą relacji na linii media i polityka habilitantka obserwowała także w wymiarze ogólnokrajowym. Tu na wskazanie zasługuje realizowany przez badaczy Uniwersytetu Śląskiego, pod kierunkiem Z. Oniszczyka, grant Narodowego Centrum Nauki, konkurs OPUS 10 pt. *Powiązania pomiędzy elementami sfery mediów i polityki w Polsce w perspektywie doświadczeń niemieckich*. Pracując w zespole badawczym Katarzyna Brzoza-Kolorz analizowała, korzystając z metody analizy zawartości (ilościowej i jakościowej), ukazujące się w Polsce tygodniki, opinii tj. „Newsweek Polska”, „Wprost”, „Polityka”, „Do Rzeczy”. Analizując dorobek wskazany w pierwszym obszarze widać wyraźnie, że habilitantka rozwijała się dwutorowo, umiejętnie łącząc swój dorobek (jednoautorski), z tym

współautorskim. Przekonała mnie, że potrafi pracować zespołowo, nie rezygnując z własnej odrębności i wyjątkowości w podejmowanej tematyce badawczej, która zaczęła się wyraźnie krystalizować w czasie analiz kategorii płci społeczno-kulturowej w badaniach medioznawczych.

Katarzyna Brzoza-Kolorz dostrzegła potrzebę spojrzenia na proces komunikowania od nadawcy, przez przekaz, po odbiorcę przez pryzmat płci społeczno-kulturowej – *gender*. Ważne dla dyscypliny nauki o komunikacji społecznej i mediach są ustalenia habilitantki dotyczące sposobów prezentacji płci społeczno-kulturowej zarówno w dzienniku ogólnopolskim – „Gazecie Wyborczej”, jak i memach publikowanych przez serwis Demotywatory.pl. Kontynuując badania nad tygodnikami opiniotwórczymi nie zabrakło spojrzenia na ich okładki, właśnie przez pryzmat kategorii płci. Wnikliwa analiza pozwoliła na wnioskowanie dotyczące ich spersonalizowanego charakteru z dominacją mężczyzn na pierwszym planie i postaciami kobiecymi stanowiącymi tło. W badaniach uwzględniających kategorię płci społeczno-kulturowej istotne miejsce zajmują analizy dotyczące funkcjonowania stereotypów i ich wpływu, w tym przypadku, na proces komunikowania oraz sposoby prezentacji kobiet i mężczyzn w mediach. Tu warto wspomnieć wyniki badań zaprezentowane w artykule pt. *Stereotypy płciowe w obszarze zainteresowań medioznawczych*, który został opublikowany w czasopiśmie „Państwo i Społeczeństwo”.

Trzeci obszar badań, koncentrujący się na kobietach świata polityki w mediach, wynika z rozwoju naukowego i poszerzania perspektywy teoretycznej habilitantki. Jak sama przyznała, zajmuje on w jej rozważaniach naukowych miejsce szczególne. Katarzyna Brzoza-Kolorz wykorzystwała wydarzenia polityczno-społeczno-medialne mające miejsce w 2015 r. Mianowicie wyraźną ekspozycję medialną kobiet w trakcie kampanii parlamentarnej w Polsce, w której istotne role odegrały Barbara Nowacka (Zjednoczona Lewica), Ewa Kopacz, (Platforma Obywatelska) i Beata Szydło (Prawo i Sprawiedliwość). Habilitantka rozpoczęła od analiz politologicznych, koncentrujących się na uchwyceniu podobieństw i różnic w kampaniach wyborczych, prowadzonych przez kandydujące kobiety i kandydujących mężczyzn systematycznie i zdecydowanie zmierzając w stronę postawienia istotnego pytania: jak prezentowane są kobiety świata polityki w mediach? Wkroczyła zatem w badania obrazów medialnych kobiet świata polityki, w tworzeniu których kategorie kobiecości i męskości, wyrażające się w kodach i konwencjach kulturowych, mają kluczowe znaczenie. Katarzyna Brzoza-Kolorz skoncentrowała swoje badania na udziale cech kobiecych i męskich w obrazach medialnych polityczek, żon polityków, a z czasem także partnerek mężczyzn realizujących ważne role w świecie polityki. Analizowała też stosunek badanych redakcji (tygodników

i dziennika) do eksponowanych w przekazach medialnych cech płciowych kobiet świata polityki. Warto w tym miejscu dodać, że podczas badań cząstkowych dopracowywała i doprecyzowała klucz kategoryzacyjny, który został z powodzeniem wykorzystany w ocenianej monografii. Istotne ze względu na ten obszar badań było testowanie użyteczności Inwentarza Oceny Płci psychologicznej autorstwa Sandry Bem, dzięki któremu habilitantka potwierdziła założenia teorii zagłuszanej grupy w prezentacji polityczek w wybranych tygodnikach opinii w wymiarze ilościowym i jakościowym. Wysoko oceniam także analizy dotyczące medialnego obrazu Ewy Kopacz i Beaty Szydło. Tą ostatnią redakcję luksusowych magazynów adresowanych do kobiet wcale się nie zainteresowały. Natomiast wywiad z Ewą Kopacz, jako ministrami zdrowia opublikowało czasopismo „Pani” w 2008 r. Ciekawe uzupełnienie rozważań stanowi prezentacja wyników badań dotyczących macierzyństwa jako elementu wizerunków medialnych kobiet świata polityki.

Ostatni ze wskazanych przez habilitantkę obszarów badawczych traktuje o badaniach empirycznych obrazów medialnych. Dzięki systematyczne prowadzonym badaniom naukowym, głównie w oparciu o analizę zawartości, wystąpieniom na konferencjach naukowych, realizacji grantu przyznanego przez NCN, o którym już wspomniałam, oraz zrealizowanemu stażowi naukowemu, habilitantka rozwinęła swój warsztat metodologiczny, w którym szczególne miejsce zajmuje autorski klucz kategoryzacyjny do badań obrazów medialnych kobiet świata polityki. W swoich badaniach wykorzystywała program IBM SPSS.

Dr Katarzyna Brzoza-Kolorz wykazała się wystarczającą aktywnością w zakresie czynnego uczestnictwa w konferencjach naukowych. W latach 2013-2024 uczestniczyła czynnie wygłaszając referaty w 28 konferencjach. Była członkinią komitetów organizacyjnych 2 konferencji naukowych: *Komunikowanie lokalno-regionalne w dobie społeczeństwa medialnego*, Ustroń 2016 oraz *Komunikacja medialne w badaniach i praktyce*, Ustroń 2023.

Ponadto, habilitantka jest członkinią dwóch towarzystw naukowych. Po pierwsze, Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej (PTKS). Aktywnie działa naukowo w sekcji komunikowanie polityczne, którą kieruje obecnie dr hab. Agnieszka Walecka-Rynduch, prof. UJ. Po drugie, European Consortium for Political Research (ECPR).

Ważnym obszarem aktywności naukowej habilitantki był udział w projekcie naukowym finansowanych przez Narodowe Centrum Nauki, konkurs OPUS 10, umowa nr UMO-2015/19/B/HSS/00429. Kierownikiem grantu pt. *Powiązania pomiędzy elementami sfery mediów i polityki w Polsce w perspektywie doświadczeń niemieckich*, kierownikiem grantu był dr hab. Zbigniew Oniszczyk prof. UŚ.

Mobilność akademicką habilitantka wykazała realizując dwie aktywności. Odbyła miesięczny staż naukowy w Instytucie Dziennikarstwa, Mediów i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Opiekunką stażu była dr hab. Magdalena Szpunar prof. UJ. Wzięła także udział w wyjeździe szkoleniowym w ramach programu Erasmus +. Tygodniowy pobyt w Universidad de Valladolid Faculty of Philosophy and Literature umożliwił wymianę doświadczeń zarówno w obszarze aktywności dydaktycznej, jak i naukowo-badawczej.

Działalność dydaktyczna, a dokładniej prowadzone przez Katarzynę Brzozę-Kolorz zajęcia są ściśle związane z jej działalnością naukową. W okresie ponad 10-letniej pracy w Instytucie to zajęcia z komunikowania politycznego oraz teorii komunikowania masowego były jej głównymi przedmiotami. Wyłaniający się, a następnie krystalizujący się obszar badań naukowych, widać także w obszarze dydaktyki. Zwłaszcza w przygotowywanych konwersatoriach i laboratoriach związanych z *women's media studies*.

Habilitantka prowadziła także seminaria licencjackie, których efektem było wypromowanie 93 seminarzystów. Pełniła także funkcję recenzentki prac magisterskich. Łącznie była członkinią 355 komisji dyplomowych.

Ważnym doświadczeniem łączącym obszar nauki i dydaktyki było pełnienie funkcji promotora pomocniczego w postępowaniu o nadanie stopnia doktora Karolinie Polińskiej, na podstawie dysertacji pt. *Funkcja kontrolna mediów na przykładzie politycznego dziennikarstwa śledczego w polskich tygodnikach opinii w latach 2013-2017* oraz bycie konsultantką pracy doktorskiej Krzysztofa Maciejczyka. W moim przekonaniu pokazuje to, że habilitantka występowała w roli ekspertki.

Chciałabym podkreślić, że Katarzyna Brzoza-Kolorz zainwestowała także w rozwój swojego warsztatu zawodowego poprzez uczestnictwo w 7 różnych szkoleniach dotyczących zarówno sfery naukowej (np. Kurs dla redaktorów czasopism naukowych), jak i dydaktycznej (szkolenie Nauczanie z wykorzystaniem narzędzi online – metodyka i planowanie, warsztat dobrych praktyk).

Działalność organizacyjna na rzecz Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Medialnej oraz Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach odbywała się na kilku płaszczyznach. Od 2015 r. habilitantka jest zaangażowana w organizację Olimpiady Wiedzy o Mediach. Pełniła m.in. funkcję sekretarza Komitetu Okręgowego i przewodniczącego Komitetu Okręgowego. Od 2016 r. jest członkinią wydziałowej komisji rekrutacyjnej na studia pierwszego stopnia na kierunku dziennikarstwo i komunikacja społeczna. Natomiast w latach 2019-2022 była członkinią Rady Naukowej Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Medialnej.

Katarzyna Brzoza-Kolorz ma doświadczenie w popularyzacji nauki, które zdobyła dzięki licznym wykładom z zakresu dziennikarstwa i mediów, które prowadziła dla uczniów śląskich szkół średnich. Podczas Dnia Otwartego była tzw. żywą książką, czyli pełniła rolę ekspertki, z którą można było poruszyć tematy związane z obrazem medialnym współczesnej kobiety oraz roli kobiet w polityce. Natomiast w ramach kształcenia międzyobszarowego na Wydziale Nauk Społecznych prowadziła ćwiczenia z komunikowania międzypłciowego, ponownie występując w roli ekspertki bazującej na wynikach swoich badań, na swojej wiedzy i doświadczeniu.

W moim przekonaniu habilitantka popularyzowała naukę także w czasie współpracy z podmiotami zewnętrznymi, tj. Rada Kobiet Miasta Jastrzębie-Zdrój, Urząd Miasta Zabrze oraz z mediami lokalnymi, „Dziennikiem Zachodnim” i portalem lokalnym www.rybnik.com.

4. Wnioski końcowe

Przedstawione w niniejszej recenzji opinie dowodzą, że aktywność dr Katarzyny Brzozy-Kolorz na płaszczyźnie naukowo-badawczej, organizacyjnej, dydaktycznej, popularyzatorskiej uzupełniała się tworząc spójną całość. W mojej ocenie, wskazana jako osiągnięcie naukowe, publikacja pt. „*Polityka kobiet czy kobiety polityki?*” *Płeć jako element obrazów medialnych kobiet*, to monografia ważna i stanowiąca istotny wkład w rozwój dyscypliny nauki o komunikacji społecznej i mediach.

Stwierdzam, że habilitantka spełnia kryteria ustawowe, tym samym wniosek o nadanie dr Katarzynie Brzozie-Kolorz stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach jest w pełni uzasadniony.

Ołga Dębrowska - Cechowiczka

